

Internationellt perspektiv på hälsovården

Roger Williams, ed. **International developments in health care. A review of health care systems in the 1990s.** 165 sidor. London: Royal College of Physicians of London, 1995. ISBN 1-86016-013-1.

*Recensent: professor P
Owe Peterson, Uddevalla.*

För att bättre kunna bedöma hälso- och sjukvårdssystem i Storbritannien i ett internationellt perspektiv tog Royal College of Physicians i London nyligen initiativet till ett möte med ledande företrädare för det brittiska samväldet, Nordamerika, Europa och Skandinavien. Skandinavien – i detta fall Sverige – »is included within the session because of its closeness to Europe!» I ett brittiskt perspektiv hör varken Storbritannien eller Skandinavien riktigt till Europa – EU till trots!

Förhoppningen var att presentationer av olika hälso- och sjukvårdssystem och reformer skulle stimulera till diskussion, där myndighetens och läkarprofessionens synpunkter på värdet av genomförda reformer kunde belysas.

Ganska välkänt

Bokens fyra avsnitt belyser således förhållandena i samväldet (Nya Zeeland, Australien och Kanada), USA, Europa (Tyskland, Frankrike, Nederländerna och Sverige) och Storbritannien. Varje avsnitt föregås av en kortfattad redogörelse för den allmänna utvecklingen och avslutas med diskussionsinlägg.

De länder-specifika redogörelserna är värdefulla men kan ibland bli litet väl ambitiösa, särskilt mot bakgrunden av att mycket numera är ganska välkänt. Det är kanske därför man särskilt fäster sig vid den mera allmänt (och brittiskt) hållna tonen i framställningen, som t ex att »någon form av reorganisation är en vanlig reaktion mot aktuella problem inom hälso- och sjukvårdens system» med ibland »a none dollar cost» för förändringen, både strukturellt och moraliskt!

Marknadsekonomi

Marknadsekonomiska effekter inom hälso- och sjukvården redovisas utmärkt i en översikt av professor Chris

Ham, numera chef för »Health service management center» vid universitetet i Birmingham samt väl insatt i svenska förhållanden. Som ofta från Chris Ham kommer här ett varningens ord; reformer kan – liksom varit fallet inom National Health Service i England – medföra en maktförskjutning från producenten till beställaren till priset av ökade administrativa kostnader och minskad jämlikhet.

Johan Calltorp, professor vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, beskriver föredömligt och kortfattat förändringen i Sverige och tar också upp den etiska problematiken vid olika marknads-ekonomiska belönings- och styrsystem.

I ett förord betonar professor Anthony Culyer, ekonomiprofessor från York, betydelsen av en väl utvecklad hälso-policy snarare än en hälso- och sjukvårdspolicy. Socioekonomiska gradienter i välfärds-samhället, inom OECD-länderna drar gränser inte bara mellan fattiga och rika utan nu också mellan väldigt rika och litet mindre rika – och kanske mera där än mellan mycket fattiga och lite mindre fattiga! Ekonomiska och etiska dimensioner i samverkan med genetiska faktorer och omvärldsmiljön kommer att styra utvecklingen. Här behövs fördelningsprinciper på policy-grund för att motverka oacceptabla konsekvenser.

Likheter och olikheter

Boken är en intressant och nyttig läsning. Av och till får man en liten inblick i Maastricht-fördragets komplexitet vad gäller tolkningen av t ex »public health», för britterna betyder det väsentligen vaccinationer och avlopp, medan fransmännen »la santé public» omfattar hela hälso- och sjukvårdssystemet!

För den som vill veta mera om hälso- och sjukvårdsreformer och system, ett bredare europeiskt perspektiv kan man rekommendera »Health care reforms in Europe» utgiven av WHO:s kontor i Köpenhamn 1994. Mycket av den allmänna diskussionen är likartad, som t ex den historiska beskrivningen av hälso- och sjukvårdssystemens utveckling.

Ibland är likheter i systemutveckling inom länder och

mellan länder mera slående än olikheter, även om de senare är mer intressanta att belysa och diskutera.

Att jämföra hälso- och sjukvårdsreformers och systems utveckling i det nya Europa kunde vara nästa utmaning för Royal College of Physicians. Men lätt blir det inte! •

Hur fria är vi i valet av vetenskaplig förklarings- modell?

Howard Margolis. **Paradigms and barriers. How habits of mind govern scientific beliefs.** 266 sidor. Chicago-London: The University of Chicago Press, 1995. Pris £ 12.75. ISBN 0-226-50523-5.

James T Cushing. **Quantum mechanics. Historical contingency and the Copenhagen hegemony.** 316 sidor. Chicago: University of Chicago Press, 1994. Pris £ 21.50. ISBN 0-226-13204-8.

*Recensent: professor Bertil
Fredholm, institutionen för fy-
siologi och farmakologi, Ka-
rolinska institutet, Stockholm.*

Inom historievetenskapen finns forskare som ägnar sig åt kontrafaktisk historia. De försöker testa historiska förklaringsmodeller genom att spekulera i hur vår värld skulle se ut om en viss kritisk händelse inte hade inträffat. Hur skulle, exempelvis, vår värld i dag se ut om Napoleon haft en fullt bestyckad B52 bombare vid slaget vid Waterloo, eller hur skulle den ha sett ut om Principe missat den österrikiske tronföljaren? Fysikern kan ägna sig åt s k tankeexperiment rörande ganska omöjliga världar för att på motsvarande sätt testa sina teorier.

Margolis och Cushing försöker, i var sin bok, genom att studera några valda exempel på konkurrerande vetenskapliga teorier analysera hur fria vi egentligen är i valet av vetenskaplig förklaringsmodell. Bägge författarna utgår ifrån att det finns en klar måttstock, nämligen teorins förmåga att

beskriva och förutsäga skeenden i vår omvärld. Bägge hävdar emellertid att det finns mentala begränsningar i vår förmåga att fritt välja de bästa modellerna.

Starkt socialt tryck

Margolis tar upp fyra specifika exempel: upptäckten av sannolikhetsläran, övergivandet av flogistonteori, omkullkastandet av den ptolemaiska bilden av vårt solsystem och slutligen kontroversen mellan Boyle och Hobbess rörande förekomsten av lufttyck. Hans tes är att vi under inflytande av den förhärskande intellektuella atmosfären skapar speciella tankevanor som fungerar som formidabla barriärer för alternativa synsätt.

Han understryker alltså hur vetenskapsmannens tänkande, liksom mode, är underkastat ett oerhört starkt socialt tryck. Vid varje tid tenderar vissa uppfattningar att vara »politiskt korrekta». Även om det finns fritänkare innebär det etablerade tankemönstret dock att sättet att intellektuellt angripa problem begränsas. De olika exemplen analyseras i (ibland alltför stor) detalj och ger goda skäl att hålla med Margolis om flera av huvudteserna i hans bok.

I ett avslutande kapitel går han också till skarp angrepp mot dem som missförstått vad modern vetenskapshistoria handlar om. Dess kritik av förenklade bilder av hur teorier kommer fram eller förkastas ger inte skäl till nihilism. Alla teorier är inte lika bra. Det är inte likgiltigt vilken hypotes man använder för att beskriva omvärlden, och – framför allt – om man anstränger sig att verkligen skaffa hårda och bra data är det inte många teorier som håller. Endast sådana hypoteser som faktiskt inte förklarar någonting alls överlever alla observationer av verkligheten. Som den s k offentliga debatten ständigt påminner oss överlever de befängaste teorier också hos dem som konsekvent vägrar att ta till sig de fakta som faktiskt finns tillgängliga.

Fysikalisk teori

Cushing koncentrerar sig på ett enda exempel: varför har den av Niels Bohr och hans kolleger utvecklade tolkningen av kvantmekaniken kommit att dominera över den alternativa tolkning som David Bohm formulerat, trots att den förra innebär att vi måste säga adjö till kausalitetsbegreppet? Boken är delvis mycket teknisk, och